



Kitap İncelemesi/ *Book Review*

Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli/ *Founding Mind Hünkar Hacı Bektaş Veli*



Güngör, Özcan (2023). Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli. Ankara: Anadolu Ay Yayınları. Birinci Baskı, 136 Sayfa, ISBN:978-975-97040-9-4

Naime Nur CUKAZ¹

Makale Bilgisi/ *Article Information*

Geliş/ *Received*: 08.08.2024
Kabul/ *Accepted*: 12.12.2024
Yayın/ *Published*: 31.12.2024

Kitap inceleme/ *Book review*

Doi: 10.47155/mamusbbd.1530524

Kaynakça Bilgisi/ *Citation Information*

Cukaz, N.N. (2024). Kitap İncelemesi: Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli. *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 7(2), 40-43. <https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1530524>

Cukaz, N.N. (2024). Book Review: Founding Mind Hünkar Hacı Bektaş Veli. *Maarif Mektepleri International Journal of Social and Humanistic Sciences*, 7(2), 40-43. <https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1530524>

1

Mardin Artuklu Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

 naimecukaz@gmail.com

 [0000-0003-2284-3087](https://orcid.org/0000-0003-2284-3087)

Yazar Hakkında

1977 yılında Çorum/Alaca'da doğan Güngör, ilkökul ve hafızlığını köyünde, ortaöğretimini ise Çorum İmam-Hatip Lisesinde 1996 yılında tamamladı. 1996 yılında girdiği Ankara Ü. İlahiyat Fakültesinden 2001 yılında mezun oldu. Ulusal ve uluslararası çok önemli projelerde koordinatörlük, gazete ve TV'lerde alanıyla ilgili yorumlar ve araştırmacı olarak ABD, Almanya, Macaristan gibi ülkelerde görevler yaptı/yapıyor. 2001-2010 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığının değişik birimlerinde görev yaptı. 2010-2013 yılları arasında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Yrd. Doç. Dr. unvanıyla öğretim üyeliği yaptı. 2013 yılında naklen atandığı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi alanında 2014 yılında doçentlik, 2019 yılında profesörlük unvanı alarak çalışmalarını aynı fakültede ve Bölüm başkanı olarak sürdürmektedir. Yayınlanmış kitapları: 1-Araftaki Kimlik: Alevilik Bektaşilik; 2-Araf'tan Marufa: Alevilik-Bektaşilik; 3-Türkiye'de Dini Gruplar, 4-Çalışan Gençlik ve Değerler; 5-Religion in Modern Turkey; 6-İki Dünya Bir Aile; 7-Sosyolojik Kur'an Okumaları; 8-Bilimsel Araştırma Süreçleri; 9-Dinî, Tarihî ve Edebî Açısından Kudüs, 10-Buhara Konuşmaları; 11-Üsküp Konuşmaları adlı yayınlanmış akademik kitapları bulunmaktadır. Çalışma alanları olarak dini gruplar özellikle Alevilik-Bektaşilik-Caferilik, göç, kimlik, ABD'de Türk Topluluğu, Aile, Yaşlılık, Değerler ve Cami konularını seçmiştir.

Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli

Hacı Bektaş Veli, yaşam tarzı ve tasavvufî düşüncesiyle Anadolu halkının dinî yaşantısının şekillenmesinde önemli role sahip bir isimdir. Onun düşünce yapısını anlamak Türk-İslam düşüncesini analiz etmek açısından mühimdir. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli birçok araştırmacının ilgisini çekmiş, onun hayatı ve düşünceleri farklı perspektiflerden ele alınarak aydınlatılmaya çalışılmıştır. Onun şahsiyetini, misyonunu, düşünce dünyasını ve buna bağlı olarak Bektaşiliğin usullerini konu alan Özcan Güngör'ün kaleme aldığı *Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli* adlı eseri giriş, dört bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Eserin "Hünkar Hacı Bektaş'ı Tanımak" adlı giriş bölümünde araştırmanın mahiyeti, amacı, önemi ve yöntemi yer almaktadır. Burada Hacı Bektaş Veli'yi Anadolu'nun Türk-İslam kültür ve düşüncesinin mimarlarından biri olarak niteleyen yazar, onun şahsi hüviyetinin ve düşünce yapısının merak konusu olacağını belirtmektedir. Hacı Bektaş'ın Anadolu insanı üzerindeki etkisini görebilmemiz için dönemin siyasi sorunlarına değinen yazar, yaşanan buhranın farklı bölgelerde yol açtığı sosyal, politik ve ekonomik sorunları kısaca ele almaktadır. Bu çerçevede araştırma konusunun amacı ve önemine dayanarak bu durumdan etkilenen Anadolu insanının bir bakıma umut ışığı olan Hacı Bektaş Veli'nin destekleyici ve toparlayıcı tutumundan bahseden yazar, onun şöhret bulmasıyla bazı çevrelerin ilgisini çekmekle beraber aleyhinde de birçok şeyin yazılıp çizildiğini vurgulamaktadır. Bu minvalde Hacı Bektaş Veli algısını bilimsel çerçevede açıklayarak ideolojiden uzak bir imaj oluşturmaya odaklanan yazar, araştırma yöntemi olarak Hacı Bektaş Veli'nin düşünce dünyasını incelemekte ve onun düşünce kökenlerini ele almaktadır.

Kitabın birinci bölümü "Hayat Yolculuğu" başlığını taşımakta olup Hacı Bektaş Veli'nin tarihî menkıbевî kişiliğini ve ona izafe edilen mevcut eserlerini içermektedir. Yazar, Hacı Bektaş Veli'nin doğum ve ölüm tarihinin kesin bilinmemesinden ötürü bu konudaki farklı araştırmalara yer vererek meseleyi aydınlatmaya gayret etmektedir. *Vilayetname*'den yola çıkarak Hacı Bektaş Veli'nin soy kütüğünü, Anadolu'ya gelmeden önceki hayat tarzını ve tahsilini irdeleyen yazar, Nişabur'daki hayatı başta olmak üzere tarihi şahsiyeti hakkında kesin bilgilerin mevcut olmadığını belirtmektedir. Güngör, Hacı Bektaş Veli ile Ahmet Yesevi

arasındaki bağı eserin daha sonraki bölümünde açıklamakta, burada söz konusu bağın tarihsel açıdan problematiğini incelemektedir. Yazar, Hacı Bektaş Veli'nin evlenip evlenmediği bahsinde ise çeşitli kaynaklarda fikir ayrılıklarının olduğunu ve bunun Bektaşilik'te bir inanç meselesine dönüştüğünü belirtmektedir. Bunun ardından yazar, Bektaşilik'teki kutuplaşmanın kadınların toplumsal rollerini şekillendirdiğini ifade etmekte, söz konusu inanç şekillerini Anadolu geleneği bağlamında karşılaştırmalı olarak vermektedir. İlk bölüm, Hacı Bektaş Veli'nin şahsi kimliğinin tasavvuf anlayışındaki etkilerine ve bunun pratik hayattaki boyutuna dikkatleri çekmekte ve bu konuya yeni bakış açıları kazandırmaktadır.

Kitabın en kapsamlı bölümü olan ikinci bölümü “Hünkar’ı Tanımak” başlığını taşımaktadır. Burada Hacı Bektaş Veli'nin dinî, siyasi ve milli kimliği etrafında şekillenen fikrî yönü incelenmektedir. İlk dönem kaynaklara başvurarak bu problemleri bilimsel açıdan aydınlatmaya çalıştığını ifade eden yazar, bu minvalde bir Hacı Bektaş Veli portresi çizmektedir. Güngör, öncelikle Hacı Bektaş Veli'nin Türk kökenli mi yoksa Arap kökenli mi olduğunu çeşitli kaynaklara dayanarak incelemektedir. Onun, Türk kökenli ve Hz. Ali'ye dayanan soy bağının olduğunu savunan yazar, bunun soy meselesinden öte Hz. Ali ve Ahmet Yesevi sentezinde bir manevi bağı olduğuna işaret etmektedir. Yazar, sonraki alt bölümlerde ise Hacı Bektaş Veli'nin Ahmet Yesevi, Baba İlyas, Mevlâna, Yunus Emre, Ahi Evran ve Yeniçeriler ile bağını etraflıca ele almakta ve böylece onun düşünce kökenlerine ışık tutmaktadır. Bunun ardından, Hacı Bektaş Veli'nin iman ve akıl, iman ve amel ilişkisi, itikat, ibadet konularında Hanefilik ve Maturidilik çizgisinde bir izah getirdiğini vurgulayan Güngör, Bektaşî kaynaklardaki inanç ve ibadet usullerini bu bağlamda derinlikli olarak tartışmaktadır. Yazar, bu bölümde son olarak Hacı Bektaş Veli'nin Şii olduğu, abdest/gusül almadığı ve içki içtiği yönündeki iddialara cevap vermektedir. Netice itibarıyla Güngör, buradaki kaynakları dikkate alarak Hacı Bektaş Veli'yi inanç ve ibadet anlayışının Hanefilik ve Maturidilik çerçevesinde şekillenen, Hz. Ali'ye karşı derin gönül bağı kuran Sünnî, Horasanlı mutasavvıflardan biri olarak nitelendirmektedir. Hacı Bektaş Veli'ye yönelik algıyı daha yakından görebilmemizi sağlayan bu bölümde okuyucu, hem dönemin din ve siyaset ilişkisi hakkında bilgilendirilmekte hem de tarihî arka plan hakkında detaylı ve açıklayıcı bilgiler edinmektedir.

Eserin üçüncü bölümü ise “Hünkar’ın Anlam Dünyası ve İslam” başlığını taşımaktadır. Burada Hacı Bektaş Veli'nin düşünce yapısını inceleyen yazar, onun insan, bilgi, iman ve ahlak anlayışına, gayrimüslimlerle olan ilişkisine değinmektedir. Bunun yanı sıra yazar bu bölümde Hacı Bektaş düşüncesinde aklın işlevine, Bektaşilik kültürüne, Bektaşilik ile Şiilik ve Alevilik arasındaki bağa dikkatleri çekmektedir. Kuşkusuz bu bölümde yazarın Hacı Bektaş'ın anlam dünyasını geniş yelpazede incelemesi ve onun fikirlerinin bir kültürü ne şekilde temsil edebileceğini göstermeye çalışması kitabın özgün yönlerinden birini oluşturmaktadır.

Kitabın dördüncü ve son bölümü olan “Bektaşilik Kurum, Edep ve Adapları” başlığından da anlaşılacağı üzere Bektaşiliğin edep ve adaplarını konu edinmektedir. Yazar, bu bölümdeki konuları kısaca açıklamakta ve burada Bektaşiliğin gizli kalmış veya az bilinen yönlerine dikkatleri çekmektedir.

“Sözün Bittiği Yer” alt başlığını taşıyan bölüm ise eser hakkında genel değerlendirmeler ihtiva etmektedir. Burada Hacı Bektaş Veli'nin ilmi şahsiyeti ve özgün düşünce yapısıyla hayatın birçok alanına nüfuz elde etmiş önemli bir şahsiyet olduğu özellikle belirtilmiştir.

Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli adlı eser bir bütün olarak değerlendirilecek olursa yazarın Hacı Bektaş Veli'nin yaşamını ve düşünce yapısını genellikle ilk dönem kaynaklardan yararlanarak kapsamlı bir şekilde ele alması eseri değerli kılmıştır. Ayrıca yazarın sade ve

anlaşılır bir üslupla kaleme aldığı bu eser geniş okuyucu kitlesine hitap edebilecek bir niteliğe sahiptir. Buna karşılık kitabın bölümlenmesi ve özellikle ana başlıklarının karmaşık düzeni eserin okunmasını ve içeriğinin izlenmesini zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda eserde basım hatasından kaynaklı olduğunu düşündüğümüz tekrarlayan cümle kalıplarının yer alması önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Yine üçüncü bölümde Hacı Bektaş Veli'nin itikadı hakkında verilen bilgilerin de objektiflikten uzak olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak bu eserde Hacı Bektaş Veli'yle ilgili akademik kaynaklara ve farklı görüşlere değinmeden belli düşünceler üzerinden bazı bilgiler ele alınmıştır. Bu da çalışmanın akademik yönünü zayıf olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

Güngör, Özcan (2023). Kurucu Akıl Hünkar Hacı Bektaş Veli. Anadolu Ay Yayınları.